
Franjo Emanuel Hoško

ZAPADNOHRVATSKE POVIJESNE TEME

Povijesno društvo Rijeka, Adamić, Rijeka, 2009., 466 stranica.

Umirovljeni redovni profesor naše Teologije, područnog studija Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Franjo Emanuel Hoško još je uvijek honorarni profesor Teologije u Rijeci i Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci. Dugogodišnje djelovanje u Rijeci usmjerilo ga je i u njegovim povijesnim istraživanjima. Ova je knjiga zapravo zbirno djelo njegovih radova o različitim povijesnim temama koje jasno ujedinjuje prostor proučavanja, a to je zapadna Hrvatska. Knjiga je zapravo nastala na poticaj Povijesnog društva Rijeka, a autor mu je član, s jasnim ciljem da se u njoj nađu autorovi radovi o povijesnim temama kojima zadire u prošlost zapadne Hrvatske. Tako su *Zapadnohrvatske povijesne teme* zapravo zbornik autorovih radova koji su nastali u različito vrijeme i iz različitih razloga. No, osim usredotočenosti istraživanja na prostor zapadne Hrvatske, povezuje ih autorov ozbiljan pristup temama, sustavna razrada i bogato navođenje povijesnih vrela, prije svega arhivskih izvora, a zatim i poznate literature. Na prostoru zapadne Hrvatske autor ističe sam grad Rijeku kao crkveno i kulturno središte tog dijela Hrvatske, zatim se usredotočuje na prostor negdašnje Senjsko-modruške biskupije, onda na Istru i kvarnerske otoke pa na franjevece u zapadnoj Hrvatskoj, a u posljednjem poglavlju na kulturne djelatnike i njihovo djelo. Tako je knjiga razdijeljena u pet poglavlja, a svako od njih ima šest do osam priloga.

Premda je autor franjevac, u ovoj su knjizi franjevačke teme sabrane samo u jednom poglavlju, a daleko više dolazi do izražaja autorovo zanimanje za cjelokupnu crkvenu povijest zapadne Hrvatske. Ako treba istaknuti neke dijelove knjige, onda su to radovi u kojima autor istražuje kulturno stvaralaštvo, napose školsko i literarno, koje je nastalo u njedrima Crkve na označenom prostoru. Jedan je prilog posvetio Osnovama katekizma u *O iciju rimskom* biskupa Šimuna

Kožičića, znamenitog riječkog tiskara. Uspješno je predstavio *Raj duše* Nikole Dešića, zapravo molitvenika Katarine Zrinske. Glavinićeva povijesna djela, ali i djela kojima je promicao katoličku obnovu na području zapadne Hrvatske, osobit su predmet njegova zanimanja. Pridružio je Glaviniću još dvojicu franjevacu, P. Jančića i P. Budimira, koji su bili pićanski biskupi, ali također zauzeti promicatelji potridentske crkvene obnove. Hoško nije otkrio, ali je prvi analitički i komparativno prikazao isusovački priručnik za pučke misije u Lici s kapucinskim priručnikom za ostvarivanje istog zadatka na istom tlu. Upozorio je na osobitu narav tih molitvenih priručnika koji su istodobno katekizmi, pjesmarice i molitvenici. S mnogo zauzetosti predstavio je literarni rad Frana Vrinjanina, Šime Sironića i Ivana Pavića; svi su oni bili u svom vremenu borci za uspješno naviještanje evanđelja na prostoru zapadne Hrvatske.

Nema nikakve sumnje da je Hoškovo zbirno djelo vrijedan doprinos crkvenoj i kulturnoj historiografiji zapadne Hrvatske. Njegov je zbornik tematski raznovrstan, ali je bogat do sada neobrađivanim temama crkvene i kulturne prošlosti. Kad piše i o franjevačkim temama, onda izabire one o kojima nitko prije njega nije pisao. Sustavno je i jasno predstavio franjevačke visoke škole na Trsatu čiji se počeci naslućuju još u 16. st., a razmahale su svoje djelovanje u 18. st. Prema nastavnom programu i stupnju unutar ondašnjeg crkvenoškolskog sustava, bile su važnije od viših isusovačkih škola u samoj Rijeci pa je opravdano zaključiti kako je veći bio i njihov utjecaj na kulturu riječkoga prostora. Do sada nitko nije ni uočio, ni istraživao, djelovanje tih franjevačkih visokih škola na Trsatu, tj. filozofskog učilišta i visoke bogoslovne škole s fakultetskim nastavnim programom. Hoško je to učinio. Predstavio je njihove nastavnike, njihova tiskana djela i rukopise, razotkrio organizaciju rada i ukazao na promjene u nastavnom programu. Tom velikom radu pridružio je i rad o filozofskom učilištu koje je djelovalo od 1964. do 1977. na Trsatu u posve drukčijim okolnostima i iz drugih razloga.

Autor je od početaka svog znanstvenog rada osobito istraživao pojavu jozefinizma i njegove posljedice u crkvenom i kulturnom životu u Hrvatskoj. Potvrđuju to njegovi prilozi u ovoj knjizi o pojavi

jozefinizma u Senjsko-modruškoj biskupiji koja se očituje u novom razvrstavanju župa. Osobit je prilog poznavanju jozefinizma velika rasprava o tzv. Hrvatsko-primorskoj franjevačkoj provinciji, tvorevini jozefinizma. Prisutnost kasnog jozefinizma u zapadnoj Hrvatskoj može se prepoznati u priložima o nastanku sjemeništa i bogoslovne škole u Senju. Osobito su vrijedni prilozi o prosvjetnim radnicima iz Rijeke, Franji Tomičiću i Grguru Lencu, istaknutim jozefinistima, koji su djelovali u inozemstvu. Već su oni dovoljni da crkvena povijest zapadne Hrvatske počne ozbiljnije studirati život Crkve na prijelazu iz 18. u 19. st. pa će uočiti da ju je jozefinizam bitno obilježio i zatim se očitovao u cijelom 19. st. na tlu zapadne Hrvatske.

Hoškovo je zbirno djelo *Zapadnohrvatske povijesne teme* obrađenim temama, osobito crkvenim, vrijedan doprinos historiografiji o zapadnoj Hrvatskoj. Najveći je dio rasprava u zborniku bio objavljen već prije, ali ima i radova koju su po prvi put objavljeni u ovoj knjizi. Za njom bi trebao posegnuti svatko tko voli Rijeku, Istru i kvarnerske otoke, Liku i Gorski kotar. Štoviše, u mnogočemu omogućuje bolju prosudbu od dosadašnjih crkvenih i kulturnih zbivanja na ovom prostoru i njihova naslijeđa koje je nama pripalo. To je dovoljan razlog da posegnemo za Hoškovom knjigom. Prilozi o Šimi Sironiću, Ivanu Paviću, Maksi Pelozu i Branku Fučiću autorov su hrabar iskorak i u najnoviju crkvenu prošlost zapadne Hrvatske. *Zapadnohrvatske povijesne teme*, dakle, vrijedno su djelo koje omogućuje bolje i točnije poznavanje crkvene i kulturne prošlosti, kako davne tako i nedavne, ovog našega geografskog, upravnog, crkvenog i kulturnog područja zapadne Hrvatske.

Marijan Jurčević, OP